

Till
Utbildningsdepartementet,
Högre utbildning och forskning

(Likalydande skrivelse har även sänts till Finansdepartementet och
Riksdagens utbildningsutskott)

Skrivelse angående Medelhavsinstituterna

Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien (KVHAA, Kungl. Vitterhetsakademien) vill härmed vända sig till Utbildningsdepartementet (högre utbildning och forskning), Finansdepartementet och Riksdagens utbildningsutskott angående Medelhavsinstituterna.

Enligt budgetpropositionen, som offentliggjordes den 23 oktober 2014, kommer de statliga anslagen till de tre Medelhavsinstituterna i Aten, Istanbul och Rom att slopas, vilket innebär att instituten i praktiken måste läggas ned. Efter omfattande protester i massmedia och sociala medier mot förslaget öppnar nu ministern för högre utbildning och forskning Helene Hellmark Knutsson för att frågan ska utredas närmare innan de första besparingarna ska genomföras under budgetåret 2016.

Styrelserna för de tre instituten kommer naturligtvis att vara delaktiga i den kommande utredningen, men även Kungl. Vitterhetsakademien vill framföra sina synpunkter, eftersom Akademien representerar många av de universitetsämnen som aktivt använder instituten. Dessutom har Akademien ett särskilt intresse i Gunnar Jarrings bibliotek och arkiv vid institutet i Istanbul. Akademien vill framför allt peka på fyra problem med regeringens förslag:

1. Avsaknad av forskningspolitisk motivering

KVHAA anser att det är anmärkningsvärt att förslaget till slopade anslag saknar forskningspolitisk motivering, särskilt med tanke på att stödet till humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning särskilt betonas i budgetpropositionen. Dessutom skulle en nedläggning av de tre instituten drabba många utbildningar och omfattande forskning vid alla större svenska universitet.

2. Humanistisk och samhällsvetenskaplig infrastruktur

Betydelsen av infrastruktur är avgörande för all forskning. Särskilt under de senaste åren har behovet av humanistisk och samhällsvetenskaplig infrastruktur återkommande betonats av Vetenskapsrådet, Riksbankens jubileumsfond och Kungl. Vitterhetsakademien.

Därför är det anmärkningsvärt att regeringen med sitt budgetförslag vill förstöra en sedan länge väl fungerande humanistisk och samhällsvetenskaplig infrastruktur. Instituterna har specialiserade forskningsbibliotek, gästbostäder för svenska forskare och större lokaler för undervisning, konferenser och publika framträdanden. Den kontinuerliga närvaron av instituten innebär dessutom att personalen har goda kontakter med många universitet, museer och andra kulturinstitutioner i de olika länderna.

De tre Medelhavsinstituterna har successivt byggts upp med statliga anslag och donationer från olika stiftelser, till exempel Wallenbergfonderna. På samma sätt har forskningsbiblioteken byggts upp genom kontinuerliga förvärv och genom donationer av speciallitteratur. Ett exempel är Gunnar Jarrings stora bibliotek och arkiv med omfattande och svårtillgänglig litteratur rörande turkiska språk, vilket Kungl. Vitterhetsakademien donerade till institutet i Istanbul för några år sedan.

Institutet i Rom grundades 1926, medan institutet i Aten etablerades 1948 och institutet i Istanbul grundades 1956. De flesta andra europeiska länder har motsvarande institut i de aktuella städerna. Motsvarande nordiska institut är genomgående yngre, varför omfattande nordisk forskning har varit knuten till de svenska instituten under lång tid.

Från början var Medelhavsinstituterna främst knutna till svensk antikforskning och svenska arkeologiska utgrävningar i Italien, Grekland och Turkiet, men efterhand har verksamheten breddats på olika sätt.

Sedan länge bedrivs arkeologiska utgrävningar alltid i samarbetsprojekt med lokala arkeologer. Världsländerna är mycket välvilligt inställda till dessa utgrävningar, inte minst sedan finanskrisen 2008 då en stor del av denna verksamhet har avstannat i Italien och Grekland. Idag bedrivs framgångsrik forskning vid instituten inte bara i antikens kultur och samhällsliv, klassisk grekiska och latin, utan även i arkeologi, arkitektur, centralasiastudier, etnologi, filosofi, historia, idéhistoria, islamologi, konstvetenskap, kulturarvsforskning, kyrkohistoria, litteraturvetenskap, mellanösternkunskap, migrationsforskning, nygrekiska, religionsvetenskap, restaurering, romanska språk, stadsplanering, statsvetenskap, teologi och turkologi.

Dessutom bedrivs omfattande undervisning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå i olika ämnen vid instituten. Idag fungerar instituten också som arenor för svensk kultur, med författare och konstnärer som presenteras för en utländsk publik. Flera institut samarbetar med Kulturrådet och UD kring dessa evenemang.

3. Forskningens internationalisering

Forskningens internationalisering blir allt viktigare och betonas i många olika forskningspolitiska sammanhang, inte minst i själva budgetpropositionen. Internationaliseringen av humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning har

särskilt betonats under senare år, till exempel av Vetenskapsrådet, Riksbankens jubileumsfond, Kungl. Vitterhetsakademien och enskilda universitet. Därför är det anmärkningsvärt att regeringen med sitt budgetförslag vill avveckla en unik internationalisering av humanistisk forskning, vilken har existerat i 90 år. I stort sett alla forskningsresultat knutna till instituten är publicerade på främmande språk, även om de flesta resultaten också är presenterade för en svensk publik.

Genom närvaron av olika länders forskningsinstitut finns sedan länge en unik internationell forskningsmiljö i de tre städerna. Det ständiga flödet av forskare från olika länder och olika ämnen bidrar till att skapa oväntade möten som leder till innovativ forskning inom många områden. Ett uttryck för institutens internationella förankring är att flera större tvärvetenskapliga och internationella forskningsprojekt har bedrivits under de senaste åren, till exempel om Pompeji, om en Poseidonhelgedom på Poros och om relationen mellan kulturarv och modern stadsplanering i Rom.

4. Konsekvenser av en nedläggning av Medelhavsinstitutet

Kungl. Vitterhetsakademien vill framhålla att regeringens förslag att lägga ned Medelhavsinstitutet är anmärkningsvärt, med tanke på att det helt saknas konsekvensanalyser av förslaget. Därför vill Akademien peka på följande konsekvenser av en nedläggning av institutet:

- Institutets långsiktiga åtagande rörande arkiv, bibliotek och samlingar lämnas utan kommentarer i budgetpropositionen. Åtagandet rör inte bara de arkiv, bibliotek och samlingar som finns på institutet utan också dokumentation och samlingar från svenska fältarbeten, vilka förvaras på olika lokala museer runt om i Grekland, Italien och Turkiet.

Dessutom har forskningsbiblioteket i Aten överförs från det svenska institutet till ett gemensamt nordiskt forskningsbibliotek, som drivs av de danska, finska, norska och svenska instituten tillsammans. Frågan om långsiktigt åtagande gäller naturligtvis också Akademiens donation av Gunnar Jarring's bibliotek och arkiv till institutet i Istanbul.

- Statens förpliktelser rörande institutets lokaler och fastigheter samt donationer till institutet berörs inte i budgetpropositionen. En utredning om dessa förpliktelser måste involvera Fastighetsverket.
- Inga arkeologiska utgrävningar kan längre bedrivas i Grekland, Italien eller Turkiet, eftersom grävningstillstånd förutsätter att det finns ett svenskt institut i respektive land. Utan möjligheter till arkeologiska utgrävningar försvinner basen för ett helt universitetsämne, antikens kultur och samhällsliv, som finns representerat vid universiteten i Göteborg, Lund, Stockholm och Uppsala.

Som en ytterligare konsekvens kommer de fyra museerna inom Statens Museer för Världskultur, att få svårt att långsiktigt leva upp till sina kulturpolitiska mål, eftersom inhemska kompetens för museernas samlingar på sikt kommer att försvinna.

- Övrig forskning i Grekland, Italien och Turkiet försvåras avsevärt, eftersom tillgången till många arkiv, bibliotek och samlingar kräver introduktionsbrev från institutet. Anledningen är att de aktuella länderna saknar motsvarigheter till en svensk offentlighetsprincip.

- All forskning i de aktuella länderna kommer att bli dyrare och logistiskt svårare, utan tillgång till arkiv, bibliotek, internationella mötesplatser och gästbostäder i de tre instituten.
- Undervisning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå kommer att försvåras och fördyras utan tillgång till arkiv, bibliotek, gästbostäder och undervisningslokaler.
- Svensk kultur förlorar tre viktiga internationella arenor och mötesplatser.

Sammanfattande kommentarer

Med hänvisning till dessa fyra huvudpunkter vädjar Kungl. Vitterhetsakademien om att den aviserade budgetutredningen leder till att Medelhavsinstitutet inte läggs ned, utan tvärt om leder till att de får ökade anslag, för att kunna bevara och förstärka sin viktiga roll för svensk forskning, undervisning och kultur.

För Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien

Anders Andrén, vice preses, professor i arkeologi

Anders Cullhed, preses, professor i litteraturvetenskap

Birgitta Svensson, ständig sekreterare, professor i etnologi